

NİSÂRÎ ve FİHRİST-İ ŞÂHÂN'I

Doç. Dr. Ekrem BEKTAŞ
Harran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
ekreembek13@yahoo.com

Özet

Klasik Türk edebiyatında, Osmanlı padişahlarını tanıtmak üzere yazılan ve Fihrist-i Şâhân adı ile anılan manzum eserlerin sayısı azdır. XVII. yüzyıl şair ve tarihçilerinden olan Nisârî'nin de bu amaçla yazdığı bir Fihrist-i Şâhân'ı vardır. Manzume Osmanlı devletinin kurucusu Osman Gazi'den IV. Mehmed'e kadar gelen padişahları içermektedir. Bu yazıda Nisârî ve manzumesi üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Nisârî, Fihrist-i Şâhân, Osmanlı Padişahları, divân şiiri.

NİSARİ AND FİHRİST-İ ŞAHAN

Abstract

In classical Turkish literature, the number of the verse books named "Fihrist-i Şahan (Index of the Kings)" written in order to introduce the Ottoman Kings are not enough. Nisarî, one of the poets and the historians of the XVIIth century, has such a verse book. This book contains the Ottoman kings from Osman Gazi, founder of the Ottoman state, to Mehmed IV. This article has predominantly dealt with Nisarî and his historical verse book.

Key Words: Nisârî, Fihrist-i Şâhân, Ottoman Sultans, divân poetry.

GİRİŞ

Türk edebiyatı tarihinde, gerek manzum ve gerekse mensur eser vermiş yüzlerce şair yetişmiştir. Bu şairlerden bazıları, özellikle Osmanlı tarihine ilgi duymuş ve bu alanda manzum eserler vermişlerdir. Bu manzum eserlerin bir kısmı bağımsız, bir kısmı da başka bir eserin içinde bir bölüm halinde yazılmışlardır.

XIV. yüzyıl şairi Ahmedî, *İskender-nâme*¹ adlı mesnevisinde Osmanlı tarihiyle ilgili bir bölüm yazar. Ahmed-i Rıdvan da yine *İskender-nâme*'sinde Osmanlı tarihine "Nusret-nâme-i 'Osman"² başlıklı bir bölüm ayırarak Ahmedî'yi takip eder. XV. yüzyılın ikinci yarısı ile XVI. yüzyılın ilk çeyreğinde yaşayan ve Hadîdî (ö. 1523-4) mahlasıyla şöhret bulan şairin de manzum *Tevârih-i Âl-i Osmân*'ı vardır.³

Yine XVIII. yüzyıl âlim ve şairlerinden olan ve Mü'minzâde adıyla tanınan Ahmed Hasîb Efendi (ö. 1752-3)'nin de *Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân* isimli manzum ve uzun bir tarihi vardır. Aruzun "mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün" kalıbıyla yazılan eser, Osmanlı devletinin kuruluşundan Fatih döneminin sonuna kadarki tarihî olayları içerir. Osmanlı sultanları, şehzadeleri, vezirleri, şeyhleri, âlimleri ve şairleri hakkında bilgi veren eser, on sekiz bin beyit civarındadır.⁴ Daha sonraki yüzyıllarda da Mustafa Nedim'in *Zafer-nâme*'si⁵ ve Rizaî'nin *Sivastopol Muharebesi*⁶ gibi Osmanlı tarihine dair manzum eserler yazılır.

Yukarıda saydığımız manzum tarihlerin dışında, Osmanlı padişahlarını tanıtmak amacıyla yazılan ve *Fihrist-i Şâhân* adıyla anılan manzum tarihçeler de

1 Nihat Sami Banarlı, "Dâsîtan-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osmân", *Türkiyat Mecmuası*, C. IV'den ayrı basım, İstanbul, 1939.

2 İsmail Ünver, "Ahmed-i Rıdvan'ın İskender-nâmesindeki Osmanlı Tarihi (Nusret-nâme-i Osman) Bölümü", *Türkoloji Drgisi*, C. VIII, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1979, s. 348-402.

3 Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, Bizim Büro Basımevi, Ankara, C. III, s. 45, 46; Daha fazla bilgi için bkz. Necdet Öztürk, 2005, *Historians of The Ottoman Empire*, ww.ottomanhistorians.com/database/html/hadidi.html.

4 Daha fazla bilgi için bkz. Menderes Çoşkun, *Manzum Bir Şairleri Tezkiresi: Hasib'in Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân'ındaki Şair Biyografileri*, Bizim Büro Basımevi, Ankara, 2002.

5 Mustafa Nedim, *Zafer-nâme, İstanbul Kütüphaneleri Tarih ve Coğrafya Yazmaları Katalogu*, (Komisyon), Maarif Vekilliği, İstanbul, 1943, II. Fasikül, s. 194-195.

6 Rızâî, *Sivastopol Muharebesi, İstanbul Kütüphaneleri Tarih ve Coğrafya Yazmaları Katalogu*, (Komisyon), Maarif Vekilliği, İstanbul, 1943, II. Fasikül, s. 241; Ahmet Rızâ Trabzonî, *Manzûme-i Sivastopol*, Çeviren: Veysel Usta, Kültür Bakanlığı, Ankara, 2000.

edebiyatımızda rağbet edilmiş bir türdür. Talibî-i Kefevî (ö. XVII. yy)⁷, Solak-zâde Mehmed Hemdemî (ö. 1657-58)⁸, Nisârî (ö. 1664), Nisârî'ye zeyl yazan Safâî (ö. 1725)⁹, Hemdemî'ye zeyl yazan Vak'a-nüvis Râşid Efendi (ö. 1735), Diyarbakırlı Said Paşa (ö. 1831), Diyarbakırlı Lebîb (1768), Diyarbakırlı Derviş Mülhem Efendi (ö. 1818), Rüşdi-zâde Reşid Hasan Efendi (ö. 1743), Müstakim-zâde Süleyman Sa'deddin Efendi (ö. 1787) ve Ziyâ Paşa (ö. 1880)'nın yazdıkları manzumeler bu türün bugün için bilinen eserleridir.¹⁰

Kaynaklarda hayatı hakkında bilgi bulunmayan Talibî-i Kefevî'nin mesnevî nazım şekliyle yazdığı *Tevârih-i Âl-i Osmân*'ı, içerdiği dönem itibarıyla bu türün ilk örneği sayılabilir. Çünkü Kefevî, manzumesinde I. Osman (1299-1326)'dan I. Ahmed (1603-1617)'e kadar gelen padişahların cülûs tarihlerini ebced hesabıyla birer mısradaki saltanat süreleri, fetihleri ve muharebelerini de bir kaç beyit içinde anlatır.¹¹

Solak-zâde Mehmed Hemdemî¹² ve Nisârî'nin Osmanlı padişahların zamandizimsel olarak ele alan *Fihrist-i Şâhân* adlı manzumelerinde ise Osmanlı Devletinin kurucusu Osman Gazi'den IV. Mehmed'e kadar gelen padişahların saltanat süreleri, cülûs ve ölüm tarihleri anlatılır.

⁷ Talibî-i Kefevî, *Tevârih-i Âl-i Osmân, İstanbul Kütüphaneleri Tarih ve Coğrafya Yazmaları Katalogu*, (Komisyon), Maarif Vekilliği, İstanbul, 1943, II. Fasikül, s. 271-272.

⁸ Vahid Çabuk, "Osmanlı Padişahlarının Manzum Tarihiçesi, Fihrist-i Şâhân", *Türk Kültürü Araştırmaları Dergisi*, Ankara, 1976, XV/1-2, s. 203-226.

⁹ Safâî'nin Nisârî'ye zeyl olarak yazdığı ve tamamı 55 beyit olan manzume için bkz. *Safâî Tezkiresi*, Ankara Üniversitesi DTCF Kütüphanesi Yazmaları M. Con, No: 601, s. 229; Mustafa Safâî Efendi, *Tezkire-i Safâî* (Haz. Prof. Dr. Pervin Çapan), AKM, Ankara, 2005, bk. 570-581. Yazma bir nüshaya dayanarak hazırladığımız Nisârî'nin bu Fihrist-i Şâhân, Pervin Çapan'ın hazırlayıp yayımladığı *Safâî Tezkiresi*'nde de vardır. Ancak hazırladığımız metin ile söz konusu Tezkire'de yayımlanan manzume arasında büyük farklılıklar bulunmaktadır. Mesela manzume, Tezkire'de 66 beyit iken çalışığımız nüshada 89 beyittir. İşte iki nüsha arasındaki farklıları görmek ve metnin bazı problemleri çözmek için iki nüsha karşılaştırılmıştır.

¹⁰ Hemdemî'ye zeyl yazan şairler için bkz. Orhan Kurtoğlu, "Solak-zâde Hemdemî'nin Fihrist-i Şâhân'ına İki Zeyl", *Diriözler Armağanı*, Ankara, 2003, s. 318.

¹¹ Talibî-i Kefevî, *Tevârih-i Âl-i Osmân, İstanbul Kütüphaneleri Tarih ve Coğrafya Yazmaları Katalogu*, Maarif Vekilliği, İstanbul, 1943, II. Fasikül, s. 271-272.

¹² Solak-zâde Mehmed Hemdemî, *Solak-zâde Tarihi*, İstanbul, 1271, s. 3-5; *İstanbul Ktp. Tarih ve Coğrafya Yazmaları Katalogu* (2. Fasikül, s. 261)'nda Hemdemî'nin "Fihrist-i Şâhân" ile ilgili bilgi verilirken Nisârî'nin de aynı dönemde içeren bir "Fihrist-i Şâhân" olduğu ve şair Safâî'nin de Nisârî'ye bir zeyl yazdığı bildirilmektedir. Hemdemî'nin Fihrist-i Şâhân'ını yayımlayan Vahid Çabuk ile "Solak-zâde Hemdemî'nin Fihrist-i Şâhân'ına İki Zeyl" başlıklı bir makale yazan Orhan Kurtoğlu, (Diriözler Armağanı, Ankara, 2003, s. 318.) burada verilen bilgiyi tekrar etmişlerdir.

Nisârî, XVII. yüzyıl şair ve tarihçilerinden olup, hakkında Safâyî¹³, İsmail Belîğ¹⁴ ve Güftü¹⁵ tezkirelerinde, Şeyhî'nin *Vekâyi'ü'l-Fuzalâ*'sında¹⁶, Abdurrahman-i Hibri'nin *Enîsü'l-Müsamirîn fî-Târîhi Edirne*'sinde¹⁷, Müstakim-zâde'nin *Mecelletü'n-Nisâb*'ında¹⁸, Mehmet Süreyyâ'nın *Sicill-i Osmanî*'sinde¹⁹, Franz Babinger'in *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*²⁰ ve Nail Tuman'ın *Tuhfe-i Nâ'îlî*²¹ adlı eserlerinde bilgi vardır. Şairin asıl adı Hüseyin olup, şiirlerinde “Nisârî” mahlasını kullanmıştır ve İstanbulludur.²²

Şairin ölüm tarihi konusunda *Nuhbetü'l-Âsâr li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr* ve *Tuhfe-i Nâilî* dışındaki diğer bütün kaynaklar, ittifak halindedir. Belîğ, “*Biñ yetmiş üç senesinde naqd-i hayâtı nişâr eyledi*”²³ mısraıyla (1073/1662) ölüm tarihini verir. Safâyî ise şu bilgiyi nakleder: “*Biñ yetmiş beş senesinde fevt olmışdur. Fevtine bu târih nazm olunmuşdur. Dâr-ı me'vâ ola Nişârî'ye câ.*”²⁴ Ancak Safâyî'nin verdiği bu mısraın ebced değeri 1075/1664 değil, 1074/1663'dür. Nail Tuman da şairin ölüm tarihini 1075/1664 olarak verdikten sonra, “*Vefâtı târihin Belîğ'in 1073 göstermesi toğrı degildir.*” diyerek İsmail Belîğ'in yanlısına dikkat çeker ve Zeki Ali Efendi'nin, Nisârî'nin ölüm tarihi için düşürdüğü “*Nişârî Hüseyin'ün cinân ola cây*”²⁵ mısraını verir. Bu mısraın ebced değeri ise 1079/1668'dir. *Esrar Dede Tezkiresi*'ndeki Âdem Dede Efendi maddesinde de Âdem Dede'nin 1073'te öldüğü ve Mevlevî

13 *Safâyî Tezkiresi*, Ankara Üniversitesi DTCF Kütüphanesi Yazmaları M. Con, No: 601, bk. 229; Çapan, *Tezkire-i Safâyî*, s. 570-581.

14 İsmail Belîğ, *Nuhbetü'l-Âsâr li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr* (Haz. Abdülkerim Abdulkadiroğlu), AKM Yay., Ankara, 1999, s. 438.

15 Kâşif Yılmaz, *Güftü ve Teşrifâtü's-Şu'arâsı*, AKM, Ankara, 2000, s. 234-235.

16 Şeyhî Mehmed Efendi, *Vekâyü'l-Fuzalâ* C. III (Haz. Abdulkadir Özcan), Çağrı Yay. İstanbul, 1989, s. 706.

17 Abdurrahman-i Hibri, *Enîsü'l-Müsamirîn fî-Târîhi Edirne*, DTCF Kütüphanesi İ. Saib, No: 5200, bk. 71a.

18 Müstakim-zâde Süleyman Sa'deddin Efendi, *Mecelletü'n-Nisâb*, Tıpkıbasım, Kültür Bakanlığı Yay. Ankara, 2000, bk. 149.

19 Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmanî*, C. IV, Gregg International Publishers Limited, England, 1971, s. 541.

20 Franz Babinger, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, (Çev. Prof. Dr. Coşkun Üçok) Kültür Bakanlığı Yay. (Mersin) Ankara, 1992, s. 232.

21 Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nâilî*, C. II, (Haz. Cemâl Kurnaz-Mustafa Tatçı), Bizim Büro Yay., Ankara, 2001, s. 1030-1031.

22 Bu saydığımız kaynaklarda şairin İstanbullu olduğu yazılı olmakla birlikte, *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü* adlı eserde Abdurrahman-i Hibri'nin verdiği bilgiye dayanılarak, Nisârî'nin Edirne'de doğduğu bildirmektedir; ancak Hibri'nin eserindeki Hüseyin Çelebi'nin konumuz olan Nisârî ile bir ilgisi olmadığı görülmektedir. Haluk İpekten vd. *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. Ankara, 1988, s. 344-345.

23 Belîğ, s. 438.

24 Safâyî s. 229.

25 Nâilî, s. 1030; Aynı tarih mısraı *Safâyî Tezkiresi*'nde şöyle verilmiştir: “Nişârî Hüseyin'in cinân ola cânî”, Çapan, s. 570.

muhiblerinden Nisârî'nin bir tarih mısraı yazdığı bildirilir.²⁶ Tezkiredeki bu bilgiden hareketle Nisârî'nin 1073/1662'de hayatta olduğu ve bu tarihten sonra öldüğü söylenebilir.

Divân-ı Hümayun kâtipliği ve müverrihlik görevlerinde bulunan Nisârî'nin dönemin tanınmış şairlerinden biri ve tarih düşürmede başarılı olduğu kaynaklarda bildirilmektedir. Safâî'nin "Tertîb-i Dîvân edip...", ibaresi ile Belîğ'in, şairden verdiği şiir örnekleri için "...divânından intihâbdur" ifadesi ve *Sicill-i Osmanî*'deki divân sahibi olduğu bilgisi dışında şairin *Divânı* ile ilgili başka bilgi yoktur. Ancak kaynaklar, şairin *Fihrist-i Şâhân* yazdığı konusunda birleşirler.²⁷

Solak-zâde Tarihi yazarı Mehmed Hemdemî (ö. 1657-1658)'nin²⁸ *Fihrist-i Şâhân*'ı ile Nisârî'nin aynı başlığı taşıyan kasidesi arasında büyük benzerlikler vardır. Aynı yüzyılda yaşayan Hemdemî ve Nisârî, manzumelerini IV. Mehmed'e sunarlar. Her iki manzumede de Osmanlı Devletinin kurucusu Osman Gazi'den IV. Mehmed'e kadar gelen padişahların saltanat süreleri anlatılmış, cülûs ve ölüm tarihleri verilmiştir. Kaside nazım şekliyle yazılan manzumelerin vezni, kafiye ve redifleri de aynıdır. Beyit sayısı bakımından da birbirine yakın olan bu iki şiirin birbirine nazire olup olmadıkları tespit edilememiştir. Ayrıca hangi manzumenin daha önce yazıldığı da belli değildir. Nisârî, kasidenin sonunda düşürdüğü tarih mısraı ile eserini 1065/1654 yılında tamamladığını bildirir. Yalnız Hemdemî'nin manzumesini hangi tarihte yazdığı belli değildir. Bildiğimiz Hemdemî'nin, Nisârî kasidesini yazdıktan üç yıl sonra yani 1068/1657-58 yılında ölmüş olduğudur.²⁹

Yukarıda saydığımız özelliklerin dışında, iki manzumede de padişahlar için kullanılan sıfatlarda benzerlik vardır.³⁰ Ayrıca şiirlerde kafiyeyi oluşturan kelimelerin

²⁶ *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevlevîyye İnceleme-Metin*, Haz. Dr. İlhan Genç, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara, 2000, s.12.

²⁷ Safâî, s. 229; Güftî, s. 234-235; Babinger, s. 232.

²⁸ Solak-zâde Mehmed Hemdemî, *Solak-zâde Tarihi*, İstanbul, 1271, s. 3-5.

²⁹ Çabuk, adı geçen makalesinde Hemdemî'nin manzumesini hangi tarihte yazdığına dair bir bilgi vermemektedir. Sadece "İlk olarak Solak-zâde Mehmed Hemdemî Çelebi (öl. 1068=1657/58) tarafından yazılmış ve sonra muhtelif zeyiller yazılmıştır." der. Çabuk, *Fihrist-i Şâhân*, s. 203.

³⁰ Nisârî'nin manzumesinin bulunduğu yazmada derkenar olarak "Bayezid velî ve halim bir padişah idi; Sultan Ahmed Han bir mu'tedil-mizâc padişâh-ı kerîmü'ş-şân idi." gibi ifadelerle padişahların tabiatları hakkında açıklayıcı bilgiler ile padişahların doğum, cülûs, saltanat süreleri ve ölüm tarihleri yazılmıştır.

yarısından fazlası da aynıdır. Manzumelerdeki benzerlikler hususunda bir fikir vermek üzere aşağıya birkaç beyit veriyoruz:³¹

- (Hemdemî) Hatâlardan emîn eyle İllâhî *âl-i ‘Osmân’ı*
Çün itdüñ bunları sen ehl-i İslâmın nıgeh-bânı
- (Nisârî) Bi-ḥamdi’llâh cihâna şâmil oldu luṭf-i Yezdânî
Ki cây-ı rāḥat-i ḥalk itdi zıll-i *âl-i ‘Osmân’ı*
- (Hemdemî) *Otuz bir yıl* sürüp devlet kazâ yolunda ser verdi
Şehadetle o server hâsıl etti kurb-ı Rahmânı
- (Nisârî) *Otuz bir yıl* mücâhid fî-sebîli’llâh olup âḥîr
Şehâdet rütbesiyle kıldı terk-i ‘âlem-i fânî
- (Hemdemî) Erip payane ömrü ol daḥı azm-ı behişt etti
Yerini oḒlu Sultan Bâyezid’e gördü *erzânî*
- (Nisârî) Sekiz yüz seksen altı olıcaḒ târiḩi ol devlet
Veliyy-i ḤaḒ cenâb-ı Bâyezid’e oldu *erzânî*

Ankara Üniversitesi DTCF. Kütüphanesi Yazma Eserler İ. Saib I Koleksiyonu 301 numarada kayıtlı yazmanın ilk iki yaprağında bulunan Nisârî’nin bu tarih kasidesi, daha önce yazılmış olan Tevârih-i Âl-i Osmânlar gibi uzun ve tam bir tarih değildir. Babinger’in ifadesi ile özet bir tarihtir. Osmanlı devletinin kurucusu Osman Gazi (1281-1324)’den başlayarak kasidenin sunulduğu IV. Mehmed (1648-1687)’e kadar gelen padişahların cülûs tarihleri, saltanat süreleri, fetihleri, muharebeleri ve önemli özellikleri birkaç beyitle anlatılır. Nisârî, kasidenin başında Türklerin soyunun Hz. Nuh’un oğlu Yafes’e dayandığını, bunun tarih kitaplarında delilleriyle anlatıldığını, Osmanlı padişahlarının adaletle hükmettikleri için cihana sahip olduklarını ifade eder. Şair sonraki bir iki beyitte de daha önce yazılmış tarih kitapları arasında ihtilaf olduğunu, bu tarihlerden en güvenilir olanın Hoca Sa’deddin (ö. 1599)’nin *Tâcû’t-Tevârih*’i olduğunu söyler. Bundan sonra padişahların anlatıldığı asıl konuya geçilir ve her padişah birkaç beyit içinde anlatılır. Kasidenin methiye bölümü, diğer bölümlere

³¹ Hemdemî’nin ilgili beyitleri Vahit Çabuk’un yayımladığı metinden alınmıştır.

göre daha ayrıntılı olup, şair burada IV. Mehmed'i uzun uzun över. Kaside, methiyeden sonra fahriye ve du'a bölümleriyle son bulur. Nisârî, "Didi silk-i le'âlî-i celîl-i nesl-i 'Osmânî"³² tarih mısraıyla kasidenin te'lif tarihini 1065/1654 olarak düşürür.

Görüldüğü üzere manzum tarih yazmanın çok eskilere kadar gittiği; padişahları tanıtmak için yazılan *Fihrist-i Şâhân* türü eserlere ise XVII. yüzyıldan itibaren şairlerin daha çok ilgi gösterdiği söylenebilir. Edebiyat ve tarih açısından önemli olduğunu düşündüğümüz bu manzumenin elimizde başka bir yazma nüshası bulunmadığından Pervin Çapan'ın yayımladığı *Safâyi Tezkiresi*'ndeki çevriyazı metin ile karşılaştıracak aşağıda sunuyoruz:

Manzûme-i Fihrist-i Şâhân-ı Âl-i 'Osmân hallede'llâhu devletehüm ilâ yevmi'l- mizân.³³

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

Bi-hamdi'llâh cihâna şâmil oldı luft-i Yezdânî
Ki cây-ı râhat-ı halk itdi zıll-i âl-i 'Osmân'ı

Zihî şâhenşehân-ı gâziyân kim tiğ-i himmetle
Ser-â-ser dâr-ı İslâm itdiler hep kâfiristânı

'Adâletle cihânda ol selâtin eyledi icrâ
Hudûd-ı şer'-i Peygâm-berle hük-m-i naşş-ı Kır'ân'ı

Çıkar ferzend-i Nüh'a ced-be-ced ol nesl-i pâkîze
Ki zirâ vardur akvâl-i tevârih ile bürhânı

5 Muhaşşal sulb-i pâk-i Bü'l-beşerden haşre dek hergiz
Bu 'ırq-ı tâhirûn gelmez cihâna mişl ü akrânı

Tevârih-i selef kavlince bu nazm-ı dil-ârâda
N'ola taħrîr idersem bir bir evvel şân-ı zî-şânı

Egerçi ihtilâfât-ı tevârihe nihâyet yok
Görildi cümlesinden H'âce'nün şîhhatle rüchânı

³² Nisârî'nin, Ahmed Hasib'in *Silkü'l-Le'âl-i Âl-i Osmân* adlı eserinden haberdar olup olmadığını bilemiyoruz, ancak Nisârî'nin bu tarih mısrandaki "silk-i le'âlî" ibaresi, söz konusu eserin ismini çağrıştırmaktadır.

³³ Başlık A: Tevârih-i Pâdişâhân-ı Âl-i 'Osmân Güfte-i Nişâri S; A kısaltması, çevriyazısı tarafımızdan hazırlanan Ankara Üniversitesi DTCF Kütüphanesindeki yazma nüshanın; S de *Safâyi Tezkiresi*'nin kısaltmasıdır.

1 'Osmân'ı A: 'Osmânî S.

2 tiğ-i himmetle A: tiğ-i nuşretle S / dâr-ı İslâm A: dârü's-selâm S.

3 eyledi S: itdi A.

6 evvel şân-ı zî-şânı A: ser-be-ser şâh u şânı S.

7 rüchânı A: rahmânı S.

- Ne H̄'āce fāzıl-i bî-miṣl ü hem-tâ kim o te'lifî
Tetebbu' eyleyenler oldı 'aşruñ nükte-sencanı
- O düstürü'l-'amel târiḥ-i bî-tevbiḥden? yazdum
Ayağın cedd-i nazm üzre o nesl-i pāk-i iḳānı
- 10 Geçince altı yüz toḳsan toḳuz târiḥ-i hicretten
Ḥilāfet şadrına 'Oṣmān Ğāzî virdi 'unvānı
- Cülūsına düşürmiş evvelen 'Oṣmān târiḥin
O devrūñ ol maḥal bir ehl-i ṭab' u ehl-i 'irfānı
- Mücāhid bir şeh-i ferḥunde-nām olup cihān içre
Yigirmi yeddi yıl çekdi 'adüya tiğ-i bürrānı
- Yedi yüzle yigirmi altı erḳāmı yazıldıḳda
Ḥudā şāḥib-serir-i 'izz ü iclāl itdi Orḫan'ı
- Otuz beş yıl şadā-yı ṭabl-i istiḳlāl-i iḳbālî
Pür itdi güş-ı hüş-ı pâdişāhān-ı cihān-bānı
- 15 Yedi yüz sālî altmış bir ile maḥsüb olındıḳda
Murād-ı evvel oldı 'ālemüñ devletle sultānı
- Otuz bir yıl mücāhid fî-sebîlî'llāh olup āḫir
Şehādet rütbesiyle kıldı terk-i 'ālem-i fānî
- Yedi yüz toḳsan ikide cenāb-ı Yıldırım Ḥan'ıñ
Cihānı rüşen itdi berḳ-i rüy-ı tiğ-i raḫşānı
- Cülūsından ki ta' dād-ı sene on dörde varınca
Ziyālandı fūrüg-ı 'adl ile bu kevn-i zulmānî
- O devrūñ rabṭ-ı târiḥinde gerçi ihtilāf olmış
Bilür ehl-i zekā var ise ta' dādında noḳşānı
- 20 Sekiz yüzle on altı olmuş iken müddet-i hicret
Cemāl-i Ḥan Meḥemmed rüşen itdi 'ayn-ı a' yānı
- O memdūḫ-ı kerem-mu' tād u şāḥib-dād ile Mevlā
Sekiz yıl eyledi āsüde vü rāḫatda devrānı

8 ve 9. beyitler S'de yok.

10 hicretten A: hicretde S.

13 erḳāmı A: erḳāmın S.

15 sālî A: sāl S / devletle S: devlete A.

16 Otuz bir yıl mücāhid A: Yigirmi yıl mücāhid-i S / Şehādet rütbesiyle A: Çekip cām-ı şehādet S.

18 Cülūsından ki ta' dād-ı sene on A: Cülūsına ki ta' dād-ı sitteden S / kevn-i zulmānî A: köhne zulmānî S.

19 rabṭ-ı A: raḫṭ-ı S.

20 yüzle A: yüzde S.

21 memdūḫ-ı kerem- S: maḫdüm-ı kerem- A.

- Sekiz yüz kim yigirmi dörd ile ma' dūd olınuḡda
Murād-ı şāniye virdi murādın luḡf-i Rabbānī
- Pes otuz yıl anuñ da mehçe-i rāyāt ü iclālī
Münevver eyledi evc-i felekde mäh-ı tābānī
- Sekiz yüz elli beş târiḡ-i ferruḡ-fāle geldükde
Meḡemmed Ḥan ebü'l-fethüñ cihān-gır oldı fermānı
- 25 Otuz bir yıl cihānda müstākillen pâdişāh olup
Muvaffaḡ eyledi feth-i Sitanbül'a Ḥudā anı
- Müverriḡler ziyāde yazdılar târiḡini zīrā
Bir iki def' a olmaḡla veliyyü'l-ahd-i ḡākānī
- Sekiz yüz seksen altı olıcaḡ târiḡi ol devlet
Veliyy-i Ḥaḡ cenāb-ı Bāyezīd'e oldı erzānī
- Otuz iki sene ol şehryār-ı mäh-dīdāruñ
Fütüḡı cānib-i Baḡr-ı Siyāḡ'ı itdi nūrānī
- Ṭoḡuz yüz on sekizde Ḥan Selīm-i evvele nā-geh
Virildi ḡükm-i taḡdīr ile emr-i salṡanat-rānī
- 30 'Azīz-i Mıṡr olup Ğavri'nüñ oldı ḡavrına vāşıl
Ṭoḡuz yıl feth idüp zaḡb eyledi İrān u Tūrān'ı
- Ṭoḡuz yüz kim yigirmi altıdur sāl olıcaḡ mülḡaḡ
Maḡarr oldı Süleymān Ḥan'a evreng-i Süleymānī
- Çeküp şemşīr-i himmet kırḡ sekiz yıl feth idüp aldı
Bilād-ı Üngürūs ile 'Irāḡ u ḡal' a-i Vān'ı
- Ṭoḡuz yüz tā ki yetmiş dörd ile tekmīl olınuḡda
Selīm-i şāniye oldı Ḥudā'nuñ luḡf u iḡsānı
- Sekiz yıldan ziyāde meḡş idüp evreng-i devletde

22 yüz kim A. yüzle S / şāniye A: Ğāzī'ye S; -ı Rabbānī A: ı- Yezdānī S.

23 Pes otuz yıl A: Otuz beş yıl S; rāyāt ü iclālī A: rāyāt-i iclālī S.

24 târiḡ-i ferruḡ- A: târiḡi ferruḡ- S / Ḥan ebü'l-fethüñ A: Ḥan-ı ebü'l-fethiñ S.

25 olup A: oldu S.

26 yazdılar A: dediler S / olmaḡla veliyyü'l-ahd-i ḡākānī A: olmaḡla veliyyü'l-ahd-i Orḡan'ı S.

27 Veliyy-i Ḥaḡ A: Veliyyü'l-ahd S; erzānī A: erzānī S.

28 şehryār-ı mäh-dīdāruñ A: şehryārīñ mäh-dīdārı S / Fütüḡı A: Fütüḡ-ı S.

29 nā-geh A: tā kim S / salṡanat-rānī A: salṡanat rāhı S.

30 S'de yok.

31 Ṭoḡuz yüz kim yigirmi altıdur sāl olıcaḡ A: Ṭoḡuz yüzle yigirmi altı sālī olucaḡ S.

32 'Irāḡ u A: 'Irāḡ-ı S.

33 olınuḡda A: olduḡda S.

- Vişāl-i şāhid-i iqbāl ile zevk itdi rūḥānī
- 35 Toğuz yüz seksen ikide gelüp meydān-ı iclālī
Murād-ı şālīşüñ güy-ı sa‘ ādet қаpdı çevgānī
- Yigirmi bir sene oldı o sulṭān-ı hüner-perver
Kemāl-i luṭf ile pīrāye-baḥş-ı taḥt-ı şāhānī
- Biñ üçde Ḥazret-i Sulṭān Meḥmed fātih-i Egri
Cülūs idüp cemālī tābnāk itdi bu eyvānī
- Toğuz yıl ol daḡı olup veliyyü’n-ni‘ met-i ‘ālem
Şenā-ḡān eyledi iḥsān ile bernā vü pīrānī
- Cülūs idüp biñ on ikide Sulṭān Aḥmed-i ‘ādil
Ḥalāş itdi Celālī’den cemāl-i çār-erkānī
- 40 O maḥmūdū’l-ḡişālūñ devleti on dörde varınca
Mu‘ arrā eyledi ḡār-ı kederden bu gülistānī
- Ḳıbābı rüşen itdi biñ yigirmi altı sālinde
Vilāyet-vāye Sulṭān Muştafā’nuñ rüy-ı tābānī ?
- Üç ay miḡdārı Sulṭān oldı soñra iḡtiyār ile
Birāder-zādeye itdi ferāgat şevket ü şānı
- Ḥisābı biñ yigirmi yediye varduḡda tāriḡūñ
Şehensāh itdi Ḥallāk-ı ezel Sulṭān ‘Oşmān’ı
- Ḳazā dörd yıl ḡadar taḡdīr idüp iqbālını anuñ
Sa‘ ādetle varup me’vā edindi bāḡ-ı rıdvānı
- 45 Biñ otuz birde Sulṭān Muştafā-yı ‘uzlet-āyine
Yine seccāde-i miḡrāb-ı iqbāl oldı erzānī
- O Yūsuf-ṭal‘ at oldı bir bucuḡ yıl pādīşāh el-ḡaḡ

34 Sekiz yıldan ziyāde meḡş A: Toğuz yüz ol daḡı ārām S.

35 gelüp meydān-ı iclālī A: bilād-i kişver-i Rüm’uñ S / Murād-ı şālīşüñ güy-ı sa‘ ādet қаpdı çevgānī A: Cenāb-ı Ḥjan Murād-ı şālīş’e olmuşdu erzānī S.

36 Kemāl-i luṭf S: Kemāl ü luṭf A.

38 veliyyü’n-ni‘ met-i ‘ālem S: veliyyü’n-ni‘ mete ‘ālem A / Şenā-ḡān eyledi iḥsān ile bernā vü pīrānī A: Ziyāfet- ḡāne-i dārū’n-na’ imin oldu miḡmānī S.

39 cemāl-i S: cemālī A.

40 maḥmūdū’l-ḡişālūñ A: memdūḡū’l-ḡişālūñ S / Mu‘ arrā A: Maḡarr A.

41 Ḳıbābı A: Ḳıbālī S / Vilāyet-vāye A: Veāyet-i dāye S; rüy-ı tābānī ? A: rüy-ı leme‘ ānī S.

42 şevket ü şānı A: şevket-i şānı S.

43 tāriḡūñ A: tāriḡin S.

44 taḡdīr idüp iqbālını anuñ A: iqbāl edip anuñ daḡı āḡir S / edindi S: itdi A.

45 ‘uzlet-āyine A: ‘izzet-āyine S / erzānī A: erzānī S.

- Çeküp destin zen-i dünyâdan âhir aldı dâmânı
 Biñ otuz ikide Sultân Murâd-ı Ğâzi olmuşdur
 Firâz-ı kühsâr-ı ‘adl u dâduñ nerre kaplanı
 Murâd üzre anı şâhib-kırân-ı ‘aşr idüp Mevlâ
 Revâfızdan alup Bağdâd’ı pâ-mâl itdi Īrân’ı
 Cihânda on yedi yıl pâdişâh-ı nâmdâr olup
 Mülûk-ı ‘âlem oldu havf ile maḥkûm-ı fermânı
- 50 ‘Aded biñ kırık toḡuz târiḡine varduḡda bu mülkûñ
 Cenâb-ı Ḥan Ībrâhîm-i ‘âdil oldu sultânı
 Zihî şâhenşeh-i mâlik-riḡâb-ı Hind ü Şâmî kim
 Firegîstân’a bildürdi nedür şemşîr-i Kirmânî
 Zamânında Ḥudâ fetḡ-i Girid’i eyleyüp rûzî
 Mekân-ı ehl-i küfri eyledi cây-ı Müselmânî
 Toḡuz yıl pâdişâh olunca nûr-ı dîdesi anuñ
 Münevver itdi mâh-ı nev gibi bu çerḡ-i gerdânı
 Ḥırâm itdükçe rûḡ-ı pâki sünbülzâr-ı cennetde
 Ola ḡunkârûñ ‘ömri zülf-i ḡavrâ gibi tûlânî
- 55 Bi-ḡamdi’llâh ki biñ elli sekizde yümn ile buldı
 Ḳudûm-ı Ḥan Meḡemmed’le şeref taḡt-i Süleymânî
 Zihî şâhenşeh-i Rüstem-nigâh ü Ḳahramân-fer kim
 ‘Adû Īsfendiyâr olsa yiter bir tîr-i müjgânî
 Ne mümkin şükr-i luḡf-i Ḥâlîḡ-ı yek-tâ-yı ‘âlem kim
 Īrişdüm ‘aḡdına oldum o sultânûñ şenâ-ḡ’ânı
 Du‘â-yı devletin ehl-i zemîn itdükçe hemvâre
 Recâ ider ḡabûlin ḡudsiyân-ı ‘arş-i Raḡmânî
 Meserret-baḡş olunca ‘âleme mevlûd-ı mes‘ûdi
 Bu târiḡ itdi ḡurrem taḡ’-ı Cevrî-i suḡan-dânı

46 el-ḡaḡ A: ancaḡ S / destin S: dest-i A; aldı dâmânı A: pâk-dâmânı S.

47 Murâd-ı Ğâzi A: Murâd Ğâzi S / Firâz-ı kühsâr-ı ‘adl u dâduñ nere A: Firâz-ı kühsârîñ ‘adl-i dâd-ı nerr-i S.

48 Revâfızdan alup Bağdâd’ı A: Revan ḡısnm alıp Bağdâd S.

49 nâmdâr A: kâmrân S / maḡkûm-ı A: hep zir ü S.

50 mülkûñ S: mülk A / Ībrâhîm-i ‘âdil oldu sultânı A: Ībrâhîm oldu şevketle Süleymân’ı S.

51 şemşîr-i Kirmânî A: şemşîr ü Kirmânî S.

52 Girid’i A: Girid S / cây-ı Müselmânî A: cây-ı Selmânî S.

54 tûlânî A: tûlânı S.

56 Rüstem-nigâh A: Rüstem-mekân S / ‘Adû Īsfendiyâr A: ‘Adüvv-i Īsfendiyâr S.

57 ve 58. beyitler S’de yok.

- 60 Ola Sultân Mehemmed âftâb-i maṭla^ç -i iḳbâl
 Du^ç âsın eyledi ḥaḳḳâ icâbet luṭf-i Sübhâni
 Hûşûşâ kim müşerref eyledükde tâc ü evrengi
 Ol üstâd eyledi mülzem bu târiḥ ile aḳrânı
 Cülûs-ı Hân Mehemmed eyledi âsûde dünyâyı
 Didi ol ṭab^ç ina temlik iden iḳlîm-i ^ç irfânı
 Maḥaldür kim benüm de şevḳ ile kilḳ-i nevâ-sâzum
 Bu yüzden olsa bâğ-ı vaşfinuñ murğ-i hoş-elḥânı
 Şehensâh-ı ser-âmed ḥazret-i Sultân Mehemmed kim
 Sezâdur pâdişâhân-ı memâlik olsa der-bânı
- 65 Cemâli gülşen-i ^ç adlûñ gül-i tâbende-ruhsârı
 Celâli ḥırmen-i ^ç udvân u cevruñ berḳ-i sûzânı
 Ser-âğûşı degül farkında dâyim eyleyen cünbiş
 Hümâ şeh-per-i iḳbâl ile olmışdur meges-rânı
 Şeher ol ^ç ârız-ı rengin ile gül-geşt-i bâğ itse
 İder tâb-ı ḥacâlet gülleri ḥoy-kerde-pişânı
 Eger kim itse re^ç -y-i râsı ḥurşidi perverde
 Düşürmezdi zemîne sâye-i serv-i ḥırâmânı
 Meh-i nev olmasa gelmez ḥalel ârâyiş-i çerḥe
 Yeter ni^ç mel-bedel eflâke ^ç aks-i na^ç -l-i yekrânı
- 70 Ded [ü] dâma şu denlü ḥıfz-ı ^ç adli oldı sârî kim
 Keder gelmez dil-i ceyrâna ger şir olsa cirânı
 Hevâ-yı ^ç aşḳ ile eyler iderse ol daḫi nâle
 Dem-i ^ç adlinde neyden ḡayrı kimse itmez efgânı
 Hümâyûn-kevkebâ şâhâ melek-tal^ç at şehensâhâ
 Riyâz-ı devletüñ ey nev-şüküfte verd-i ḥandânı
 Sen ol rûḥ-ı muşavver pâdişâh-ı heft-kişversin
 Senüñle tâzelendi mürde-cism-i ^ç âlemüñ cânı

59 ḥurrem ṭab^ç -ı Cevri-i suḥan-dâni A: ṭab^ç u ḥurrem ḥandân-ı suḥandâni S.

60 Sübhâni A: Yezdâni S.

61 tâc ü evrengi A: tâc-ı evrengi S.

62 ol ṭab^ç ina temlik A: ol ṭab^ç a temkin S.

63 ve 64. beyitler S'de yok.

65 Cemâli A: Cemâl-i S; ^ç adlûñ A: ṭab^ç in S / Celâli ḥırmen-i ^ç udvân u cevruñ A: Celâl-i ḥürmet-i ^ç udvân vücüdüñ S.

66-73 arası beyitler S'de yok.

68a Mısraın vezni aksak.

- Vücûduñdan muqaddem yođ iken bir vâriş-i devlet
Ki hıfz ide pederden şoñra cem' -i ehl-i imānı
- 75 Senüñle nâzil oldı bāğ-ı dehre feyz-i Hađ gūyā
Ķudūmūñ gönçežār-ı devlet itdi bu gülistānı
- Murād üzre ne mümkin medhūñı taħrır idem zırā
Tecävüz eylemiş evşāf-ı zātuñ ħadd-i imkānı
- Getürdüm ħāk-i pāy-i gevher-i nazmum nişār itdüm
Sürüp dergāhuña rüy-ı ğubār-ālūd-ı ' işyānı
- Eger kim mazhar-ı mihr-i ħabül olursa bu nazmum
Ķazefde olsa bulur kıymet-i la' l-i Bedaħşān'ı
- Bu ma' nāyı Gülistān'ında Sa' dī faħr idüp yazmış
Hünerdür her ne kim olsa pesend-i taħ' -i ħākānı
- 80 Ben ol mūr-ı za' ifem nıme-i ricl-i cerād ile
Faķirāne ziyāfet eyledüm gūyā Süleymān'ı
- Hemişe taħ' -ı şāhāne celilü's-şāne lāyıkdur
Keremle ' avf ide cürm ü ħatā-yı müstmendānı
- Yeter ey rāyız-i endişe irĥā-yı ' inān itdüñ
Bu dāde-i semend-i ħāme zir aldı meydānı
- Du' ā-yı pādişāh-ı dīn ile ħatm-ı kelām eyle
Budur de' b-i suĥan lā-büd ħaşıde balsa pāyānı
- Hemişe tāĥ-ı sultān-ı felek-evreng ü zer-efser
Cemāliyle münevver ide mülk-i ħāveristānı
- 85 Vücûd-ı pādişāhı Hađ maşūn idüp ħaťālardan
Nizām-ı mülk ile bāķı ola erkān u divānı
- Süleymān-ı selef gibi cihān-gır eyleyüp Mevlā
Musahĥar eyleyüp fermānına İrān u Tūrān'ı
- ' Adū-yı devleti olsun serābistān-ı miĥnetde
Dem-ā-dem teşne-i āb-ı zülāl-i tiğ-i bürrānı

74 yođ iken A: yođidi S.

75 S'de yok.

76 ne mümkin A: olur mu S / eylemiş A: eyledi S.

77-82 arası beyitler S'de yok.

82b Mısraın vezni aksak.

84 tāk-ı A: nāk-ı S; evreng ü A: evreng-i S.

85 pādişāhi S: pādişāh A; idüp A: ede S.

86 eyleyüp A: eyleye S.

87 S'de yok.

Cihānda ḥayr ile yād ola dā'im nām-ı ecdādîñ
Vire Haq pādîşāh-ı 'āleme 'ömr-i firāvānı

Nişārî bu qaşîde nāmına târiḥ için ṭab' um
Didi Silk-i le'ālî-i celîl-i nesl-i 'Oşmānî (1065/1654)

88 yād ola dā'im nām-ı ecdādîñ S: zikr oldığıınca nām-ı ecdādı A.

89 le'ālî-i A: lālî-i S.

KAYNAKÇA

- ABDURRAHMAN-İ HİBRÎ, *Enîsü'l-Müsamirîn fî-Târîhi Edirne*, DTCF Kütüphanesi
İ. Saib, No: 5200.
- AHMET RIZÂ TRABZONÎ (2000), *Manzûme-i Sivastopol*, (Çeviren: Veysel Usta),
Ankara: Kültür Bakanlığı.
- BABİNGER, Franz (1992), *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, (Çev. Prof. Dr.
Coşkun Üçok), (Mersin) Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- BANARLI, Nihat Sami (1939), “Dâsitân-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osmân”, *Türkiyat*
Mecmuası, C. IV'den ayrı basım, İstanbul:
- BURSALI MEHMED TAHİR (2000), *Osmanlı Müellifleri*, Ankara: Bizim Büro
Basımevi.
- COĞRAFYA YAZMALARİ KATALOGU (Komisyon), II. Fasikül, İstanbul: Maarif
Vekillîği.
- ÇABUK, Vahid (1976), “Osmanlı Pâdişahlarının Manzum Tarihçesi, Fihrist-i Şâhân”,
Türk Kültürü Araştırmaları Dergisi, Ankara:
- ÇOŞKUN, Menderes (2002), *Manzum Bir Şairleri Tezkiresi: Hasib'in Silkü'l-Le'âl-i*
Âl-i Osmân'ındaki Şair Biyografileri, Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- ESRAR DEDE, (2000), *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye İnceleme-Metin*, (Haz. Dr.
İlhan Genç), Ankara: AKM Yayınları.
- GÜFTİ (2000), *Güftî ve Teşrifâtü'ş-Şu'arâsı*, (Haz. Kâşif Yılmaz), Ankara: AKM
Yayınları.
- İPEKTEN, Haluk vd. (1988), *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*,
Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- KURTOĞLU, Orhan (2003), “Solak-zâde Hemdemî'nin Fihrist-i Şâhân'ına İki Zeyl”,
Diriözler Armağanı, Ankara:
- MEHMED SÜREYYÂ (1971), *Sicill-i Osmanî*, C. IV, England: Gregg International
Publishers Limited.
- MUSTAFA NEDİM (1943), *Zafer-nâme*, İstanbul Kütüphaneleri Tarih ve Coğrafya
- MUSTAFA SAFÂYÎ EFENDİ (2005), *Tezkire-i Safâyî* (Haz. Prof. Dr. Pervin Çapan),
Ankara: AKM Yayınları.

MÜSTAKİM-ZÂDE Süleyman Sa'deddin Efendi (2000), Mecelletü'n-Nisâb, Tıpkıbasım, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

ÖZTÜRK, Necdet (2005), *Historians of The Ottoman Empire*, www.ottomanhistorians.com/database/html/hadidi.html. erişim tar: 20.05.2010

RİZÂÎ, (1943), Sivastopol Muharebesi, İstanbul Kütüphaneleri Tarih ve Coğrafya Yazmaları Katalogu (Komisyon), II. Fasikül, İstanbul: Maarif Vekilliği.

SAFÂÛYÎ TEZKİRESİ, Ankara Üniversitesi DTCF Kütüphanesi Yazmaları M. Con, No:601

SOLAK-ZÂDE MEHMED HEMDEMÎ (1271), *Solak-zâde Tarihi*, İstanbul: İsmail Belig (1999), *Nuhbetü'l-Âsâr li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr* (Haz. Abdülkerim Abdulkadiroğlu), Ankara: AKM Yayınları.

ŞEYHÎ MEHMED EFENDİ (1989), *Vekayii'l-Fuzalâ*, C. III (Haz. Abdulkadir Özcan), İstanbul: Çağrı Yayınları.

TALİBÎ-İ KEFEVÎ, (1943), *Tevârih-i Âl-i Osmân*, İstanbul Kütüphaneleri Tarih ve TUMAN, Nâil (2001), *Tuhfe-i Nâilî*, C. II, (Haz. Cemâl Kurnaz-Mustafa Tatçı), Ankara: Bizim Büro Yayınları.

ÜNVER, İsmail (1979), "Ahmed-i Rıdvan'ın İskender-nâmesindeki Osmanlı Tarihi (Nusret-nâme-i Osman) Bölümü", *Türkoloji Drgisi*, C. VIII, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

YAZMALAR KATALOGU (Komisyon), II. Fasikül, İstanbul: Maarif Vekilliği.